

Ο ΕΦΤΑΠΑΡΘΕΝΟΣ ΧΟΡΟΣ

Καλοφοραίει τὰ ξόμπλια τῆς ἡ Νύχτα ἡ Ξελογιαστρα
γυρνάει τὸν ἑφταπάρθενο χορὸ καὶ τὴν ἐξάστρα
καὶ στὸν προσηλιακὸ οὐρανὸ τὸ ἄστρο τῆς μέρας φέρνει

Γρυπάρης

φ' ὅτου τὸ τηλεσκόπιον τοῦ Γαλιλαίου καὶ οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ Νευτώνος καὶ τοῦ Κεπλέρου ἤνοιξαν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην σκέψιν τὸν δρόμον πρὸς τὰ πρότερον ἄδυτα βασιλεία τοῦ οὐρανοῦ, ἔπαυσαν πλέον τὰ ἄστρα ν' ἀποτελοῦν δι' ἡμᾶς τὰ μυστηριώδη καὶ πανίσχυρα ὄντα, τὰ ὁποῖα κανονίζουσι τὴν τύχην τοῦ κόσμου καὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ δ' ἀστερισμοὶ δὲν εἶναι πλέον αἱ ζωνταναὶ εἰκόνες τῶν μυθολογικῶν ὄντων, τὰ ὁποῖα ἐκ τοῦ κόσμου τούτου οἱ θεοὶ εἰς τὸν οὐράνιον θόλον κατηστέρισαν· κατήνησαν ἀπλᾶ ὀνόματα, δηλωτικὰ φανταστικῶν συμπλεγμάτων, τὰ ὁποῖα μέσα εἰς τὴν ἀσύντακτον καὶ συρφετώδη πληθὺν διευκολύνουσι ἀπλῶς τὴν εὕρεσιν τοῦ καθ' ἑνός.

Μόνον εἰς τὸν λαόν, καὶ μάλιστα τὸν λαὸν τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ποιμένων, μέχρι τῶν ὁποίων δὲν φθάνει ὁ Ἰλιγγος τῶν ἀριθμῶν τῆς οὐρανοῦ μηχανικῆς καὶ τὰ διδάγματα τῆς ἀστροφυσικῆς, ἐπανευρίσκει κανεὶς ἀδιατάρακτον καὶ διαυγῆ τὴν ἀρχέγονον μυθοπλαστικὴν φαντασίαν, ἡ ὁποία ἐξακολουθεῖ νὰ δίδῃ ἀνθρωπίνην ζωὴν εἰς τὰ ἄψυχα καὶ εἰς τὰ φανταστικὰ τῶν ἀστρων συμπλέγματα νὰ βλέπῃ ὄντα καὶ πράγματα, ἀπ' ὅσα ἔχει γῦρο του ὁ ἀνθρώπος. Οὕτως ὅπου δὲν διετηρήθησαν ἀρχαῖαι μυθοπλαστικαὶ καὶ ὀνόματα

ἐπλάσθησαν νεώτεραι, αἱ ὁποῖαι κατ' οὐσίαν διόλου δὲν διαφέρουν τῶν παλαιῶν. Ἐὰν ὁ ἀρχαῖος ἔβλεπεν εἰς τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας τῆς Ἄρκτου τὴν οὐρανίαν *ἄμαξαν*, ὁ νεώτερος βλέπει τὸν *κάραβο* ἢ τὴν *ἀλειτροπόδα* ἢ τὸ *συμπεθερεῖδι ποῦ γυρίζει γιὰ ναύρη δικαστήριον*.

Εἶναι δ' αἱ μυθοπλαστικαὶ αὗται καὶ τὰ συναφῆ ὀνόματα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀρκετὰ διαφανῆ, ὥστε νὰ φαίνεται ἡ ἀφετηρία, ἐξ ἧς ὠρμήθησαν. Συνηθεστάτη δ' ἀφετηρία, ὡς ἀνωτέρω ὑπεδηλώθη, εἶναι ἡ παρομοίωσις τοῦ σχήματος συμπλέγματος τῶν ἀστρων ἢ τῆς κινήσεως αὐτοῦ πρὸς πρᾶγμα σὺνηθες ἢ κίνησιν γνωστὴν ἐκ τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἐν τούτοις μεταξὺ τῶν νεοελληνικῶν ὀνομάτων τῶν ἀστερισμῶν, τὰ ὁποῖα συνεκέντρωσεν ὁ ἀείμνηστος Πολίτης εἰς τοὺς περὶ ἀστέρων καὶ ἀστερισμῶν μύθους (Λαογραφικὰ Σύμμεκτα Β' σ. 178 κ.έ.), εὐρίσκονται καὶ μερικά, ὀλίγα πάντοτε, τῶν ὁποίων ἡ ἀφετηρία δὲν εἶναι ἐκ πρώτης ὄψεως καταφανής. Ἐν ἐξ αὐτῶν νομίζω ὅτι εἶναι καὶ τὸ ὄνομα *ἑφταπάρθενος χορὸς*, τὸ ὁποῖον ἐν Μιλήτῳ μὲν ἀποδίδεται εἰς τὴν Μεγάλῃν Ἄρκτον, ἀλλαχοῦ δέ, ἐν Δωριδίῳ καὶ ἐν Μάνῃ, εἰς ἄλλους, δυστυχῶς ἀκαθορίστους, ἀστερισμούς.

Τῆς ὀνομασίας ταύτης τὴν ἀφετηρίαν ὁ ἀείμνηστος Πολίτης εὐρίσκει εἰς τὸν ἀριθμὸν *ἑπτὰ* τῶν ἀστέρων τῆς Μεγάλης Ἄρκτου. Ἄλλ' ὁμολογῶ ὅτι ἡ ἐρμηνεῖα αὕτη δὲν μοῦ εἶναι καταφανής. Ἐννοῶ πῶς ἠδύναντο οἱ ἑπτὰ ἀστέρες τοῦ ἀστερισμοῦ νὰ ὀνομασθοῦν, ὅπως καὶ ὀνομάσθησαν, *ἑπτὰ ἀδέρφια* ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτὰ καὶ τῆς συγχρόνου καὶ ὁμοιόμορφου περὶ τὸν πόλον κινήσεως, ἐννοῶ ἐπίσης πῶς θὰ ἠδύναντο νὰ ὀνομασθοῦν καὶ *ἑπτὰ κορίτσια*, ἀλλὰ θεωρῶ δύσκολον διὰ τὸν λαὸν τὸ ὄνομα *ἑφταπάρθενος χορὸς* = χορὸς τῶν ἑπτὰ παρθένων. Διότι πρῶτον τὴν εἰκόνα τῆς περὶ τὸν πόλον περιφορᾶς τῶν ἀστέρων ὡς χοροῦ εὐρίσκω ἕξινῃ πρὸς τὴν λαϊκὴν φαντασίαν, τὸ δὲ ὄνομα καὶ τὴν εἰκόνα τῶν *ἑπτὰ παρθένων* περισσότερον ἐκκλησιαστικὴν παρὰ λαϊκὴν. Ἐχομεν βεβαίως καὶ μεταξὺ τῶν ἀρχαίων ὀνομάτων τῶν ἀστερισμῶν τὴν *Παρθένον*, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἢ εἰκὼν δὲν φαίνεται νὰ προέρχεται ἐκ τοῦ λαοῦ. Διὰ τοῦτο

μοῦ φαίνεται ὅτι ἄλλοῦ πρέπει νὰ ζητήσωμεν τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὀνόματος.

*
* *

Τὸ ὄνομα *εφταπάρθενος χορὸς* διὰ τὴν Μεγάλην Ἄρκτον ἐσημείωσεν ὁ γνωστὸς ἐπιγραφικὸς Hiller von Gaertringen ἐν Μιλῆτι, ὁ δὲ Λουκόπουλος ἐν Λωρῖδι ἀοριστως διὰ δύο ἀστερισμούς, ὧν ὁ εἰς *ἔχει ἐννιά ἀστέργια καὶ πάει κονιά τὴν Πούλια*, ὁ δὲ ἄλλος *ἔχει ἐφτά ἀστέργια καὶ πααίνει μπροστὰ τὴν Πούλια*. Τὸ ὄνομα, καθὼς μὲ ἐπληροφόρησεν ὁ καθηγητὴς κ. Κουγέας καὶ ὁ ταξινόμος τοῦ Λαογραφικοῦ Ἄρχείου κ. Παυλάκος, εὐρίσκεται καὶ ἐν Μάνη, ἀλλ' ἀγνωστον εἰς ποῖον ἀστερισμὸν ἀνήκει. Τὸ ὄνομα ἐπαναλαμβάνεται, ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Πολίτης, καὶ εἰς ἀριθμητικὸν αἰνιγματῶδες ἄσμα, χωρὶς ὅμως νὰ φαίνεται εἰς τίνα ἀστερισμὸν ἀνήκει. Ὁ ἀείμνηστος Πολίτης δὲν ἐπρόσεξε περισσότερο τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ μοῦ φαίνεται ὅτι ἡ ὑπαρξὶς ἀκριβῶς τοῦ ὀνόματος εἰς τὰ ἀριθμητικὰ ἄσματα παρῆκει καὶ τὴν κλεῖδα τῆς ἐρμηνείας αὐτοῦ.

*
* *

Τὰ ἀριθμητικὰ ταῦτα ἄσματα, τῶν ὁποίων τὴν ἐρωτικὴν διασκευὴν ἀποτελοῦν τὰ γνωστὰ *ἐκατόλογα τῆς ἀγάπης*, εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένα εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀνατολήν, εὐθύς δ' ἐκ πρώτης ὄψεως γίνεται ἀντιληπτὸς ὁ θρησκευτικὸς αὐτῶν χαρακτήρ καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ αὐτῶν προέλευσις. ¹ Παραθέτομεν ὡς παράδειγμα τὸ ἀκόλουθον ἐκ Σκοπέλου, δημοσιευθὲν κατὰ παραχώρησιν τοῦ ἀειμνήστου Πολίτου εἰς τὰ Ἐρωτοπαίγνια τῶν κ. κ. Hesseling καὶ Pernot σ. XIV κέ.

¹ Τὰ περὶ τῶν ἄσμάτων τούτων συγκεντρῶναι ὁ Bolte ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ: Eine geistliche Auslegung des Kartenspiels ἐν Zeitschr. d. Vereins f. Volkskunde 1901 σ. 376 κέ.

"Ας τὸ εἰποῦμεν ἓνα.

— "Ένας εἶναι ὁ Θεός,
ἡμεῖς αὐτὸν πιστεύομεν
τὸν Κύριον δοξάζομεν.

"Ας τὸ εἰποῦμεν δύο.

— Δεύτερον ἢ Παναγία,
ἓνας εἶναι ὁ Θεός,
ἡμεῖς αὐτὸν πιστεύομεν,
τὸν Κύριον δοξάζομεν.

Καὶ ἔξακολουθεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μέχρι τοῦ ἀριθμοῦ δώδεκα, ὅπου συγκεντροῦνται κατ' ἀντίστροφον τάξιν ὅλαι αἰεῖς τοὺς μέχρι τούτου ἀριθμοὺς ἀπαντήσεις.

"Ας τὸ εἰποῦμεν δώδεκα.

— Δώδεκα εἶν' οἱ ἀπόστολοι,
ἐνδεκα εἶν' τὰ ἔθνη,
δέκα εἶν' αἱ ἐπιτολαί,
ἐννιά εἶναι τὰ τάγματα,
ὀκτώ ἤχοι ψάλλονται,
ἐπτά ναι τὰ μυστήρια,
ἕξι εἶναι τὰ ἑξαπέτρυνα,
πέντε παρθένοι σοφαί,
τέσσαρ' εἶν' οἱ εὐαγγελισταί,
τρία εἶν' ἡ ἅγια Τριάς,
δεύτερον ἢ Παναγία,
ἓνας εἶναι ὁ Θεός,
ἡμεῖς αὐτὸν πιστεύομεν,
τὸν Κύριον δοξάζομεν.

Τὸν θρησκευτικὸν αὐτὸν χαρακτῆρα ἀνεγνώρισεν ἤδη ὁ Bolte, παρατηρεῖ δ' ὅτι ἤδη κατὰ τὸν Εἰ αἰῶνα μ. Χ. ὁ ἐπίσκοπος Λυῶν Εὐχέριος ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ Liber formularum spiritualis intelligentiae παρέχει ἐν ἰδίῳ κεφαλαίῳ (Cap. 10. De numeris, quorum significationes in allegoriam trahuntur) τὴν θρησκευτικὴν ἀλληγορίαν τῶν ἀριθμῶν. Ὁρθότατα δὲ τὴν ἀρχὴν τῶν ἀλληγοριῶν τούτων καὶ συμβολισμῶν ἀνάγει εἰς τὴν μυστικὴν περὶ ἀριθμῶν θεωρίαν τῶν Πυθαγορείων, οἵτινες ἐθεώρουν τοὺς ἀριθμοὺς οὐχὶ ὡς κατηγορήματα τῆς οὐσίας, ἀλλ' ὡς αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν τῶν ὄντων, αὐτὰ δὲ τὰ ὄντα ὡς ἀπεικονίσματα καὶ εἰδῶλα τῶν ἀριθμῶν.

Μόλα ταῦτα, παρ' ὄλην τὴν ὀρθότητα τοῦ συμπεράσματος τοῦ Bolte, νομίζω ὅτι τὸ πρᾶγμα πρέπει ἀκόμη νὰ ἐξετασθῆ καὶ πληρέστερον νὰ διαλευκανθῆ διὰ δύο κυρίως λόγους. Πρῶτον διότι τὸ χρονικὸν χάσμα μεταξὺ τῶν Πυθαγορείων τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος καὶ τοῦ Εὐχέρειου τοῦ Ε' εἶναι ἀρκετὰ σημαντικὸν καὶ δεύτερον, τὸ καὶ σπουδαιότατον, διότι δὲν εἶναι διόλου φανερόν διὰ ποῖον λόγον πατέρες ὀρθόδοξοι, ὡς ὁ Εὐχέρειος, εἰσήγαγον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοὺς ἀριθμητικούς συμβολισμοὺς καὶ τὰ ἀριθμητικὰ παίγνια τῶν Πυθαγορείων, τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν ἀπολύτως ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας.

*
* *

Εἶναι γνωστὸν ὅτι πολὺ πρὸ τῶν Πυθαγορείων ὄχι μόνον εἰς τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους λαοὺς, εὐρίσκονται ἀριθμοὶ τινες ἂν ὄχι ἱεροί, τοῦλάχιστον τυπικοί, οἷος ὁ τρεῖς, ὁ ἑπτὰ, ὁ ἑννέα, ὁ δώδεκα, ὁ τεσσαράκοντα, ἔχομεν δὲ ἰδιαίτερος περὶ τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτὰ τὸ ἀρχαῖον εἰς τὸν Ἰπποκράτην ἀποδιδόμενον «*Περὶ ἑβδομάδων*» σύγγραμμα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ πορίσματα τοῦ μυθολόγου Roscher εἶναι παλαιότερον τῶν Πυθαγορείων. Ἐν τούτοις συστηματικὴν ἀριθμολογίαν καὶ μυστικὴν τῶν ἀριθμῶν ἐρμηνεῖαν πρῶτοι οἱ Πυθαγόρειοι ἀνέπτυξαν. Οὗτοι, θεωροῦντες τὴν δεκάδα κυρίως ὡς τὸν τελειότατον καὶ περιεκτικώτατον τῶν ἀριθμῶν, ἐντὸς αὐτῆς ἐξήταζον τὰ ἔργα καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῶν.¹ Ἀφ' οὗ δὲ ἀνέλυον τὴν σύστασιν καὶ ἐξήταζον τὰς ιδιότητας καὶ τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἀριθμοῦ, ἀνεξήτουν κατόπιν αὐτὸν ἐν τῇ φύσει καὶ τῇ ἱστορίᾳ καὶ συνεχέντρον τὰς περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας οὗτος ἐμφανίζεται, κατὰ τὸ παλαιότερον παράδειγμα τοῦ *Περὶ ἑβδομάδων* συγγραμμάτος. Διότι ἐπίστευον ὅτι ἡ φύσις καὶ ἡ δύναμις τοῦ ἀριθμοῦ ἰσχύει οὐ μόνον εἰς τὰ δαιμόνια καὶ τὰ θεῖα, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρωπίνους λόγους καὶ τὰ ἔργα καὶ τὰς τεχνι-

¹ Φιλόλαος παρὰ Diels, *Fragmente der Vorsokratiker* σ.248 fr.11.

κὰς δημιουργίας καὶ τὴν μουσικὴν. Φαίνεται δὲ ὅτι αἱ τοιαῦται ἀναζητήσεις τῶν ἀριθμῶν ἐν τῇ φύσει καὶ αἱ συγκεντρώσεις περιπτώσεων ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων εἶχον ἀρχίσει ἐνωρίς, διότι ἦδη ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ ἐλέγχῳ τῆς δοξασίας αὐτῶν φαίνεται ὅτι εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τοιαύτας.¹

Ἡ τοιαύτη συμβολικὴ ἀριθμολογία ἐξηκολούθησε βαθμηδὸν ἀναπτυσσομένη καὶ κατακτῶσα μεγαλύτερον ἔδαφος καὶ εἰς ἄλλας ἐκτὸς τῶν Πυθαγορείων φιλοσοφικὰς σχολὰς, ὡς π. χ. εἰς τοὺς Στωϊκοὺς, διὰ δὲ τῶν Πυθαγορείων τοῦ Β' μ. Χ. αἰῶνος λαμβάνει τὴν τελειότεραν καὶ συστηματικωτέραν αὐτῆς διαμόρφωσιν καὶ διατύπωσιν. Ἐκ τῶν χρόνων τούτων ἔχομεν τοῦ νεοπυθαγορείου Νικομάχου τοῦ Γερασσηνοῦ τὰ **Θεολογούμενα ἀριθμητικά**, εἰς τὰ ὁποῖα οὗτος πραγματεύεται περὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς θείας φύσεως τῶν ἐντὸς τῆς δεκάδος ἀριθμῶν, καὶ ὀλίγον βραδύτερον τοῦ Ἀνατολίου τὸ **Περὶ δεκάδος καὶ τῶν ἐντὸς αὐτῆς ἀριθμῶν**. Τότε δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ μυστικὴ αὕτη ἀριθμολογία ἀποκτᾷ καὶ τὴν μεγίστην αὐτῆς διάδοσιν καὶ δημοτικότητα, ἀναμειχθεῖσα κατ' αὐτὴν πρὸς ποικιλώτατας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπιπολαζούσας θρησκευτικὰς καὶ ἀστρολογικὰς δοξασίας καὶ μαγικὰς καὶ μαντικὰς τέχνας· τότε δ' εἰσχωρεῖ καὶ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ὃχι τὸν Χριστιανισμόν τῆς ἀγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τὸν αἰρετικὸν Χριστιανισμόν τῶν λεγομένων Γνωστικῶν.

Ἀκριβῶς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐμφανίζεται ὁ γνωστικὸς Οὐαλεντίνος καὶ οἱ μαθηταὶ του, τῶν ὁποίων τὴν αἵρεσιν ὀρθότατα χαρακτηρίζει ὁ πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας Ἰππόλυτος ὡς **«πυθαγορικὴν ἔχουσαν τὴν ὑπόθεσιν»**. Διότι οὗτοι, παραλαβόντες τὰ περὶ μονάδος καὶ δυάδος καὶ τετράδος καὶ δεκάδος καὶ τῶν ἄλλων ἀριθμῶν δόγματα τῶν Πυθαγορείων, ἐγκαταμερίζαντες δ' αὐτὰ πρὸς ποικίλας ἀστρολογικὰς θεωρίας καὶ θεολογήματα, ἐπιπολάζοντα κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀπετέλεσαν ἰδιοφυῆ συστήματα, εἰς τὰ

¹ Παρὰ Diels, ἐνθ' ἀν. σ. 225 ἀρ. 27.

ὅποια ἐγκατέμειξαν καὶ τὸν Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, κατὰ τοῦτο μόνον δυνάμενοι νὰ ὀνομασθῶσι Χριστιανοί. Ἴνα δ' ἀκριβῶς δικαιολογήσωσι καὶ στηριξῶσι τὰ συστήματα αὐτῶν, πολλὰς ἀλληγορίας ἀριθμῶν ἀνεξήτησαν καὶ ἐν τῇ φύσει καὶ ἐν ταῖς Γραφαῖς. «*Ταῦτα μὲν οὖν οἱ ἀπὸ τῆς Οὐαλεντίνου σχολῆς περὶ τε τῆς κτίσεως καὶ περὶ τοῦ παντὸς λέγουσιν, ἐκάστοτε καινότερα ἐπιγεννῶντες, καὶ τοῦτο καρποφορίαν νομίζουσιν, εἴ τις μεῖζον ὁμοίως ἐφευρῶν τερατουργεῖν δόξει, καὶ ἐκ τῶν Γραφῶν ἕκαστα πρὸς τοὺς προειρημένους ἀριθμοὺς ἐφευρίσκοντες σύμφωνα κατηγοροῦσι Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, φάσκοντες ἀλληγορικῶς αὐτοὺς τὰ μέτρα τῶν αἰώνων λέγειν... ἐκ τῆς Πυθαγορείου φιλοσοφίας καὶ ἀστρολόγων περιεργείας ταῦτα σφετερισάμενοι*», λέγει περὶ αὐτῶν ὁ Ἰππόλυτος.¹ Ὁ δὲ προγενέστερος αὐτοῦ Εἰρηναῖος τὰ αὐτὰ περὶ αὐτῶν λέγων πολλὰ παραδείγματα τοιούτων ἀριθμητικῶν ἀλληγοριῶν, ἐκ τε τῆς φύσεως καὶ τῶν Γραφῶν εἰλημμένων, παραθέτει. Οὕτω π.χ. τὰ τέσσαρα στοιχεῖα *πῦρ, ὕδωρ, γῆν* καὶ *ἀέρα* θεωροῦσιν εἰκόνα τῆς ἄνω πρώτης *τετραδος*, αἱ δ' ἐνέργειαι αὐτῶν τὸ *θερμόν*, τὸ *ψυχρόν*, τὸ *ξηρόν* καὶ τὸ *ὑγρόν* συναριθμούμεναι ἐξεικονίζουσι κατ' αὐτοὺς τὴν *ογδοάδα*. Εἰκὼν τῆς ἀοράτου δεκάδος ἐκ μὲν τῆς φύσεως εἶναι οἱ ὀκτὼ οὐρανοὶ μετὰ τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, τῆς δὲ δωδεκάδος ὁ ζφδιακὸς κύκλος, οἱ δώδεκα μῆνες, αἱ δώδεκα ὥραι τῆς ἡμέρας, τὰ δώδεκα κλίματα τῆς γῆς κλπ. κλπ. Ἐκ δὲ τῶν Γραφῶν τῆς μὲν δεκάδος εἰκὼν εἶναι τὰ δέκα χρυσᾶ ψέλια, τὰ ὅποια ὁ δοῦλος τοῦ Ἀβραάμ ἔδωκεν εἰς τὴν Ρεβέκκαν, τὰ δέκα σκῆπτρα τοῦ Ροβοάμ, οἱ δέκα υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ, οἱ μεταβάντες εἰς Αἴγυπτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα, τῆς δὲ δωδεκάδος οἱ δώδεκα υἱοὶ τοῦ Ἰσραήλ, αἱ δώδεκα φυλαί, τὸ λογεῖον τὸ ποικιλτὸν δώδεκα λίθους ἔχον καὶ τοὺς δώδεκα κώδωνας κτλ., οἱ δώδεκα ἀπόστολοι· «*καὶ πάντα ἀπλῶς, ὅσα τὸν δωδέκατον*

¹ Ὁριγένους (= Ἰππολύτου), Φιλοσοφούμενα VI 55 (Ἐκδ. Em. Miller 1851 σ. 221 κέ).

ἀριθμὸν διασφᾶζει, τὴν δωδεκάδα αὐτῶν χαρακτηρίζειν λέγουσι.»¹

Αἱ ἀριθμητικαὶ ὅμως αὐταὶ ἀλληγορίαι τῶν παλαιότερων τούτων Γνωστικῶν δὲν ἐπεκτείνονται εἰς ὅλους τοὺς ἀριθμούς, ἀλλ' εἰς μόνους ἐκείνους, ὅσοι ἔχουν πρὸς τὰ συστήματα αὐτῶν σχέσιν, καὶ διὰ τοῦτο παρατηρεῖ ὁ Εἰρηναῖος ὅτι π.χ. διὰ τὸν ἀριθμὸν πέντε, ὅστις πλειστάκις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ φύσει καὶ ταῖς Γραφαῖς, οὐδεὶς ὑπ' αὐτῶν γίνεται λόγος καὶ οὐδεμία ἀλληγορία ζητεῖται. Ἐν τούτοις εἰς τοὺς αὐτοὺς Οὐαλεντινιανούς παρ' Ἐπιφανίου εὐρίσκεται ὡς ἱερὸς ἀριθμὸς ἀκριβῶς ἡ *Πεντάς*, διότι οὗτοι ἐκ τῆς συνόδου καὶ τῆς μεξέως τῶν ζευγῶν τῆς ὀγδοάδος ἐπίστευον ὅτι ἐγεννήθη *Πεντάς* αἰῶνων, τοῦτ' ἔστι θεῶν ὄντων, καλουμένων ὑπ' αὐτῶν *προυνίκων, ἀθηλύντων, ὧν τὰ ὀνόματα ἐστὶ ταῦτα: Καρπιστής, Ὁροθέτης, Χαριστήριος, Ἄφειτος, Μεταγωγός: οὗτοι τῆς Μεσότητος ὀνομάσθησαν υἱοί.*²

Βραδύτερον ἢ ἱερότης αὕτη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐπεξετάθη καὶ εἰς τοὺς δώδεκα πρώτους ἀριθμούς, καθὼς φαίνεται ἐκ περισωθέντος ἀποσπάσματος ἀνωνύμου παλαιοῦ κοπτικογνωστικοῦ βιβλίου³, ὅπου τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ *πρωτογεννήτορος*, δηλονότι τοῦ Αἰῶνος τοῦ πρωτοτόκου, ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ ἐνδύματος, τὸ ὁποῖον χαρίζει εἰς αὐτὸν ἡ *μονάς*, μνημονεῖται καὶ ἡ *μονάς* καὶ ἡ *δυάς* καὶ ἡ *τριάς* καὶ ἡ *τετράς* καὶ ἡ *πεντάς* καὶ ἡ *ἑξάς* καὶ ἡ *εβδομάς* καὶ ἡ *ὀγδοάς* καὶ ἡ *ἐννεάς* καὶ ἡ *δεκάς* καὶ ἡ *δωδεκάς* πλὴν τῆς *ἐνδεκάδος*. Δὲν εἶναι δὲ ἀπίθανον ὅτι ὅ,τι ἔκαμαν οἱ πρώτοι Γνωστικοὶ διὰ τοὺς πρώτους ἱεροὺς ἀριθμούς, ἀναζητοῦντες ἀλληγορίας καὶ συμβολισμοὺς ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς Γραφῆς, τὸ αὐτὸ ἔκαμαν καὶ οἱ ὑστερώτεροι διὰ τοὺς δώδεκα.

Διὰ τῶν Γνωστικῶν λοιπὸν τούτων νομίζω ὅτι ἡ μυστικὴ ἀριθμολογία εἰσῆλθεν εἰς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, εἰς

¹ *Εἰρηναῖος* ἐν Migne SG. τ. 7. στ. 687 κέ. καὶ πολλαχοῦ passim.

² *Ἐπιφάνιος*, Κατὰ αἰρέσεων 31, 6, 9 (τ. I σ. 395 ἐκδ. Holl).

³ C. Schmidt, Koptisch - Gnostische Schriften τ. I. σ. 352.

αὐτοὺς δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ὀφείλουσι τὴν πρώτην αὐτῶν ἀρχὴν καὶ τὰ ἀριθμητικὰ ἄσματα, ἴσως δὲ καὶ τὰ λεγόμενα *ἀλφαβητάρια*, περὶ τῶν ὁποίων ἄλλοτε.

Εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην μὲ ἐνισχύει καὶ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ αἰρετικοὶ Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι, πολλάκις ἐχρησιμοποίησαν καὶ χρησιμοποιοῦν ἀκόμη ὕμνους καὶ ἄσματα λαϊκώτερα εἰς τὴν διατύπωσιν διὰ τὴν διάδοσιν τῶν δοξασιῶν τῶν καὶ τὴν ἐμπέδωσιν αὐτῶν εἰς τὴν μνήμην τῶν προσηλύτων. Τὸ τοιοῦτον μαρτυρεῖ ὁ Φιλοστόργιος περὶ τοῦ Ἁρείου,¹ ὁ δὲ ἱερός Αὐγουστίνος ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος πῶς συνέταξεν ἀλφαβητάρια, τὸ ὁποῖον καὶ σφύζεται, ἐναντίον τῶν Δονατιστῶν, «θέλων, ὅπως λέγει, τὸ ζήτημα τῶν Δονατιστῶν νὰ περιέλθῃ εἰς γνῶσιν καὶ αὐτοῦ τοῦ ταπεινοτάτου ὄχλου καὶ τῶν ἀπειρῶν καὶ ἰδιωτῶν καὶ νὰ ἐντυπωθῇ ὅσον τὸ δυνατόν καλύτερον εἰς τὴν μνήμην αὐτῶν» (Retract. I 20). Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι καὶ ὁ Ἁρείος καὶ ὁ Αὐγουστίνος εἶναι ἀρκετὰ νεώτεροι τῶν Γνωστικῶν, ἀλλ' εἶναι ἔξ ἄλλου γνωστοὶ ἀρκετοὶ ὕμνοι καὶ ἄσματα τῶν Γνωστικῶν τούτων λαϊκώτεροι, οἱ ὁποῖοι ἀναλόγους σκοποὺς ἐξυπηρέτουν, τὴν διάδοσιν δηλονότι καὶ ἐντύπωσιν εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀπειροτέρου ὄχλου τῶν δυσνοήτων καὶ περιπλόκων καὶ συγκεχυμένων πολλάκις δοξασιῶν τῶν. Πολλοὶ δ' ἔξ αὐτῶν ἀπετέλουν διὰ τὸν λιὸν αὐτὴν ταύτην τὴν *γνῶσιν*, δηλαδὴ τὴν γνῶσιν τῶν μυστικῶν λόγων καὶ ὀνομάτων, διὰ τῶν ὁποίων αἱ ψυχαὶ αὐτῶν θὰ ἠδύναντο νὰ διέλθωσιν ἀνεμποδίστως τοὺς ἐπὶ τὰ οὐρανοὺς καὶ τοὺς φύλακας αὐτῶν, τοὺς κοσμοκράτορας ἀγγέλους, τὰ *τελώνια* τοῦ νεοελληνικοῦ λαοῦ, διὰ νὰ φθάσωσιν εἰς τὴν *Μεσότητα*, τὸ μέσον δηλονότι τοῦ ὀγδόου οὐρανοῦ, ὅπόθεν ἠδύναντο ὀδηγούμενοι ὑπὸ τῆς Σοφίας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ *Πλήρωμα*, τὸν *Θησαυρὸν τοῦ φωτός*, τὸν χώρον τουτέστι τῆς θεότητος, ὑποδιαμένουν οἱ Αἰῶνες. Εἶναι δὲ περιεργὸς ἡ σύμπτωσις, ὅτι τὰ ἀριθμητικὰ ταῦτα ἄσματα ἀνευρίσκονται καὶ εἰς διά-

¹ Ἐκκλ. Ἱστορ. II 2 (σ. 13, 6-10 ἔκδ. Bidez 1913). Πβ. καὶ Bücher, Arbeit und Rythmus⁴ σ. 363.

φορα παραμύθια, εἰς τὰ ὅποια οἱ ἀριθμοὶ προβάλλονται ὡς αἰνιγματώδεις ἐρωτήσεις ὑπὸ δράκων ἢ δαιμόνων, κατεχόντων τὴν διάβασιν ὁδῶν καὶ κατοικούντων πλουσίους ὡς συνήθως πύργους.¹ Νεοελληνικὸν τοιοῦτο παραμῦθι εἶναι τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *Πολυροβυθᾶ*. Εἰς παραλλαγὴν αὐτοῦ ἐκ Νάξου, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸν Β' τόμον τῶν Νεοελληνικῶν ἀναλέκτων (σ. 26 κ.ε.), ἡ συνοδεία τοῦ Πολυροβυθᾶ προχωροῦσα εὐρίσκειται «ἀπὸ κάτω ἔς ἕναν πύργον ποῦ κατοῖκαν ἕνας δράκος κ' ἤδονε δώδεκα στοιχήματα κ' ὅσοι περνούσανε καὶ δὲν ἤμποροῦσανε νὰ τὰ λύσουνε τς' ἤτρωενε». Τὰ δώδεκα ταῦτα στοιχήματα εἶναι οἱ δώδεκα ἀριθμοί, τὸν συμβολισμὸν τῶν ὁποίων λύει ὁ ἥρωας καὶ γίνεται κύριος τοῦ πύργου καὶ τοῦ θησαυροῦ, ὁ δὲ δράκος σκάζει.

Περισσότερον ὅμως ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ εἰς τινὰς τόπους μαρτυρουμένη ἰδιαιτέρα χρησιμοποίησις τῶν δώδεκα τούτων ἀριθμητικῶν αἰνιγμάτων. Οὕτως ἐν Σαραντακκλησιαῖς τῆς Θράκης, ὅταν πρόκειται νὰ κοιμηθῶν ἔξω τοῦ χωρίου εἰς τὸ ὑπαιθρον, διὰ νὰ προφυλαχθῶν ἀπὸ τὰ κακὰ δαιμόνια λέγουν πρὶν κοιμηθῶν ὡς ἐπὶ τὰ δώδεκα αὐτὰ λόγια. Ἐκ δὲ τῆς Αἰτωλίας ἀναφέρεται παράδοσις, καθ' ἣν ἐνίκησέ τις Σατανᾶν φυλάττοντα θησαυρὸν λύσας τὰ δώδεκα λόγια καὶ ἐγένετο κύριος τοῦ θησαυροῦ.

Δὲν θέλω νὰ προχωρήσω εἰς παραλληλισμοὺς καὶ εἰκασίας, αἱ ὅποια θὰ μὲ ᾤδήγουν ἐκτὸς τῶν ὁρίων καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ Ἡμερολογίου, τὸ ὁποῖον φιλοξενεῖ τὸ ἄρθρον τοῦτο. Ἐπιφυλάσσομαι νὰ κάμω τοῦτο βραδύτερον εἰς τόπον ἐπιστημονικῶς εἰδικότερον καὶ εἰς διεξοδικωτέραν καὶ πληρεστέραν μελέτην. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον συνοπτικῶς μόνον σημειώσω ἐνταῦθα ὅτι εἰς τὸ αὐτὸ πόρισμα τῆς ἐκ τῶν Γνωστικῶν καταγωγῆς τῶν ἀριθμητικῶν ἀσμάτων ἄγει καὶ ἡ διάδοσις αὐτῶν ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐνδοτέρω Ἀσίαν, ὅπου παρὰ τοῖς Τούρ-

¹ Σημειώσιν τῶν τοιούτων παραμυθίων, τὰ ὅποια εἰς πολλοὺς λαοὺς ἀπαντῶσιν βλ. παρὰ Bolte - Polivka, Anmerkungen zu d. Kinder- u. Hausmärchen Grimm III. 1918 σ. 15.

κοις σφύζονται μέχρι τῆς σήμερον, καθὼς ἀπέδειξαν νεώτεραι ἔρευναι καὶ ἀνακαλύψεις, ἀδρᾶ τὰ ἕγνη καὶ τὰ λείψανα τῆς Γνώσεως.

*
* *

Πρὸς τὴν μυστικὴν ταύτην ἀριθμολογίαν, τὴν ὁποίαν ἡ Γνωσις εἰσήγεν εἰς τὸν χριστιανισμόν, οἱ σύγχρονοι πατέρες τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, οἱ διασφύζοντες τὴν ἀποστολικὴν παράδοσιν, ἀντετάχθησαν κατηγορηματικῶς καὶ ἐρρωμένως, χαρακτηρίζοντες αὐτὴν ὡς πυθαγορικὴν καὶ ἀστρολογικὴν καὶ ξένην ἔντελῶς πρὸς τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν. Εἶδομεν ἀνωτέρω τί περὶ αὐτῆς λέγει ὁ Ἰππόλυτος. Καὶ ὁ παλαιότερος αὐτοῦ Εἰρηναῖος ἀγανακτῶν κατὰ τοῦ γνωστικοῦ Μάρκου ἀναφωνεῖ (I 15, 5). «*Ἡ πάλιν τίς ἀνέξεται σου εἰς σχήματα καὶ ἀριθμούς, ποτὲ μὲν τριάκοντα, ποτὲ δὲ εἰκοσιτέσσαρα, ποτὲ δὲ ἕξ μόνον, συγκλείοντος τὸν τῶν πάντων κτίστην καὶ δημιουργὸν καὶ ποιητὴν λόγον τοῦ Θεοῦ; κατακερματίζοντος αὐτὸν εἰς συλλαβὰς μὲν τέσσαρας, στοιχεῖα δὲ τριάκοντα; καὶ τὸν πάντων Κύριον, τὸν ἑστερωκότα τοὺς οὐρανοὺς, εἰς ὦπῃ' κατάγοντος ἀριθμὸν ὁμοίως τῷ ἀλφαβῆτῳ αὐτὸν γεγονότα; πάντα χωροῦντα πατέρα, ἀχώρητον δὲ ὑπάρχοντα, εἰς τετράδα, καὶ ὄγδοάδα, καὶ δεκάδα, καὶ δωδεκάδα ὑπομερίζοντος, καὶ διὰ τῶν τοιούτων πολυπλασιασμῶν τὸ ἀρρητον καὶ ἀνεγνώητον, ὡς σὺ φῆς, τοῦ Πατρὸς ἐκδιηγουμένου;*» Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν συμπεραίνει (II 25, 1). «*Οὐδὲ πρέπει τὰ τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν συλλαβῶν καὶ τῶν γραμμάτων νὰ ἐρευνῶμεν, ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς ἀριθμούς καὶ τὰ δημιουργήματα νὰ προσαρμόζωμεν εἰς τὴν ὑποκειμένην τῆς ἀληθείας ὑπόθεσιν. Διότι δὲν προέρχεται ὁ κανὼν ἐκ τῶν ἀριθμῶν, ἀλλ' οἱ ἀριθμοὶ ἐκ τοῦ κανόνος, οὐδ' ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ποιημάτων, ἀλλὰ τὰ ποιήματα ἐκ τοῦ Θεοῦ. Διότι τὰ πάντα ἕξ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ».*

Παρ' ὅλην ὁμῶς τὴν ἀντίδρασιν ταύτην κατὰ τῆς ἀριθμολογίας, αἱ ἀλληγοραὶ αὐτῆς φαίνεται ὅτι τόσον ἦσαν

οικεῖται πρὸς τὴν νοοτροπίαν τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ τόσον παρεῖχον θέλγητρον, ὥστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Εἰρηναῖος ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ, ἐν ᾧ ἐλέγχει τοὺς αἰρετικούς, προσπαθεῖ κατωτέρω διὰ διαφόρων ἀριθμητικῶν συμβολισμῶν νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν τεσσάρων κανονικῶν εὐαγγελίων. Ὁ δὲ σύγχρονος περίτου αὐτοῦ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρείας εἰς τοὺς Στρωματεῖς του, δεχόμενος ὅτι αἱ ἐγκύκλιοι μαθήσεις καὶ ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, καλῶς χρησιμοποιούμεναι, εἶναι ὠφέλιμοι εἰς τὸν Χριστιανισμὸν (VI, 10, 83), δὲν διστάζει ὁ ἴδιος νὰ προβῇ ἐν παραδείγματι εἰς ἀλληγορικὰς ἐρμηνείας ἀριθμῶν τῆς Παλαιᾶς διαθήκης, ὡς τῶν *τιν'* (318) συγγενῶν τοῦ Ἀβραάμ, δι' ὧν οὗτος ἐνίκησε τοὺς πολεμίους. Ἡ δ' ἐρμηνεία αὐτοῦ ἔχει πολλὰ τὰ πυθαγορικά. Οὕτω φαίνεται ὅτι βαθμηδὸν ἐσηματίσθη καὶ ὀρθόδοξος τῶν ἀριθμῶν ἐρμηνεία, τῆς ὁποίας τὸ παράδειγμα ἔχομεν ἤδη εἰς τὰ περὶ ἀριθμοῦ *πέντε* τοῦ Εἰρηναίου, ἐντεῦθεν δ' ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἡ ἀριθμολογία τοῦ Εὐχερίου καὶ τῶν λοιπῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας τῆς Δύσεως, ὡς ἐπίσης καὶ διάφορα ἄλλα σχετικὰ ἔργα ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ὅπως εἶναι τὸ ἐν τῇ Κλειδί τοῦ Ψευδομελίτωνος *Περὶ ἀριθμῶν*, τοῦ ὁποίου τὸ πρωτότυπον παρ' ὅλον τὸ ψευδεπίγραφον αὐτοῦ οὐδὲν κωλύει νὰ ἀνήκῃ εἰς ἀρκετὰ παλαιούς χρόνους, καὶ τὸ εἰς τὸν Ἐπιφάνιον ἀποδιδόμενον *Περὶ τῶν ἀριθμῶν μυστηρίων*, ὅπου γίνεται λόγος περὶ τῶν ἀριθμῶν τρία, ἕξ καὶ ἑπτὰ, ἴσως δὲ καὶ ἄλλα, τό γε νῦν ἄγνωστα εἰς ἐμέ. Τὴν δ' ὀρθόδοξον ταύτην ἀριθμολογίαν ἠκολούθησαν κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῶν γνωστικῶν καὶ ὀρθόδοξα ἀριθμητικὰ ἄσματα, ὡς ἀντίπαλα πιθανῶς τῶν γνωστικῶν καὶ πρὸς διάδοσιν τῶν ὀρθοδόξων δοξασιῶν εἰς τὸ πολὺ πλῆθος.

Ἄλλὰ γεννᾶται νῦν τὸ ἐρώτημα: κατόπιν τῆς ἐμφανίσεως τῶν ὀρθοδόξων ἀριθμητικῶν ἁσμάτων, τὰ γνωστικὰ ἐξέλιπον τελείως καὶ χωρὶς νὰ ἀφήσουν κανὲν ἴχνος τῆς ἄλλοτε ὑπάρξεως αὐτῶν; Ἡ γνῶσις βεβαίως ἐν τῷ συνόλω αὐτῆς ὡς αἴρεσις, ὡς σύστημα δοξασιῶν, ἐξέλιπεν, ἀλλὰ πολλοὶ τῶν δοξασιῶν αὐτῆς διετηρήθησαν εἴτε ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει εἴτε καὶ παρὰ τῷ λαῷ. Αἱ περὶ τελωνίων λ. χ.

ἰδέαι, τὰ ὅποια παρακωλύουσι τὴν ἄνοδον τῆς ψυχῆς τοῦ Χριστιανοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καθὼς καὶ αἱ περὶ τῶν ἑπτὰ οὐρανῶν δοξασίαι, δοξασίαι καθαρῶς ἀστρολογικογνωστικαί, παρ' ὄλον τὸν πόλεμον τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῆς Γνώσεως καὶ τὴν ἐκμηδένισιν αὐτῆς, ἐν τῇ λαϊκωτέρᾳ ἐκκλησιαστικῇ παραδόσει καὶ παρὰ τῷ λαῷ διετηρήθησαν ὡς παλαιῶν δοξασιῶν ἐπιβιώσεις. Τὸ αὐτὸ ἄρα γε δὲν ἠδύνατο νὰ συμβῆ καὶ δὲν συνέβη καὶ μὲ τὰ γνωστικὰ ἀριθμητικὰ ἄσματα;

Τὰ ἀριθμητικὰ ἄσματα τῆς Δύσεως, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Bolte, ἐξαιρέσει κοσμικῶν τινων παρωδικῶν διασκευῶν φέρουσι καθαρῶς θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, εἰς τὸν ὅποιον ἡμεῖς προσθέτομεν τὸν χαρακτηρισμὸν *δρθόδοξον*. Ἐπίσης καὶ αἱ ἀνατολικαὶ παραλλαγαὶ φαίνονται προσηροσμέναι εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις τῶν λαῶν, παρὰ τοῖς ὁποίοις εὐρίσκονται, βουδιστῶν, μασδαϊστῶν, μωαμεθανῶν. Τὰ ἑλληνικά, ἐξαιρέσει τῶν ἔρωτικῶς διασκευασθέντων, διακρίνονται εἰς δύο κυρίως ομάδας. Τὰ μὲν, ὧν παράδειγμα τὸ ἀνωτέρω παρατεθέν, φέρουσι καθαρῶς δρθόδοξον χαρακτῆρα, τὰ δέ, καὶ ταῦτα κυρίως εἶναι τὰ ἐν τοῖς παραμυθίοις ἀπαντῶντα ἢ ἐκ τούτων ἀπεσπασμένα ἢ καὶ τινα αὐτοτελῆ, εἶναι ἀνάμεικτα ἐκ θρησκευτικῶν καὶ κοσμικῶν στοιχείων. Ὡς παράδειγμα παραθέτω τὸ ἐκ τοῦ μνημονευθέντος παραμυθιοῦ τοῦ Πολυροβιδᾶ.

- Ἐνας λόος ποῖός λόος ;
 — Ἐνας εἶναι ὁ Θεός.
 — Δυὸ λόγια ποιά λόγια ;
 — Ἐνας εἶναι ὁ Θεός,
 δικέρατος ὦμος.¹
 — Τρία λόγια ποιά λόγια ;
 — Ἐνας εἶναι ὁ Θεός,
 δικέρατος ὦμος,
 τρίποδη ἢ τράπεζα κτλ.
 — τετραμούστρο² ἀελάδι.
 . . . . .
 — πενταδάχτυλ' εἶν' ἡ χέρα.
 . . . . .

¹ ὦμος λέγεται εἰς τὰ χωρία τῆς Νάξου ὁ διάβολος.

—ἕξ ἄστρα σέρν' ἡ πούλια.

—ἑφταπάρθενος χορός.

—ὄχταπλοκάμυδο θαλάσσης.

—ἐννιαμηνίτικο παιδί.

—δεκαμηνίτικο δαμάλι.

—ἐνδεκα μηνῶ πουλάρι.

—δώδεκα μηνῶ μονλάρι.

Αἱ ὑπάρχουσαι παραλλαγαὶ ὀλίγας διαφορὰς παρουσιάζουσι, κατὰ πλειονότητα δὲ συμφωνοῦσιν εἰς τὸν συμβολισμὸν τοῦ ἀριθμοῦ *ἐπτὰ* διὰ τοῦ *ἑφταπαρθένου χοροῦ*, τὸν ὁποῖον τινές, καθὼς παρετήρησεν ἤδη ὁ ἀείμνηστος Πολίτης εἰς τὰ Λαογραφικὰ Σύμμεικτα (B' σ. 195₁₁), παρέφθειραν εἰς *ἑφταπάρθενο κοράσι*, *ἑπτὰ πόδια τοῦ χοροῦ*, *ἑπτὰ ἀστέρες τούρανου* καὶ ἄλλα παρόμοια. Ὅτι δὲ καὶ ἐν ταῖς παραφθοραῖς ταύταις πρέπει νὰ νοηθῇ ἡ Μεγάλη Ἄρκτος καὶ ὄχι οἱ ἑπτὰ πλανῆται¹ ἢ ἄλλο τι μᾶς πληροφοροεῖ ὁ Σακελλάριος, ὅστις ρητῶς σημειώνει ὅτι ἐν Κύπρῳ ἑπτὰ πλανῆτες λέγοντες ἐννοοῦσι τὸν ἀστερισμὸν τῆς Μεγάλης Ἄρκτου. Καὶ εἰς τὸν *ἑφταπάρθενον* τοῦτον *χορόν*, τὸν δηλοῦντα τὴν Μεγάλην Ἄρκτον νομίζω ὅτι ἔχομεν λείψανον γνωστικόν.

* *

Εἰς πάπυρον μαγικὸν τοῦ B' μ. X. αἰῶνος, τὸν ὁποῖον ἐξέδωκε μὲν τὸ πρῶτον ὁ Wessely, ἐπεξεργάσθη δὲ κατόπιν ὁ A. Dieterich, θεωρήσας αὐτὸν ὡς λειτουργίαν μιθραϊκῆν, ὁ μάγος, ὅστις ἐπιθυμεῖ ὡς ἀετὸς νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ κατοπτρεύσῃ τὸν οὐράνιον κόσμον καὶ νὰ ἀναγεννηθῇ καὶ ἀπαθανατισθῇ, εὔχεται πρῶτον εἰς τὰ τέσσαρα θεῖα στοιχεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποτελεῖται, τὸ πνεῦμα, τὸ

¹ Εἰς τὰ ξένα παραμύθια ἀπαντῶσιν οἱ ἑπτὰ πλανῆται καὶ ἡ πλειάς. Βλ. Bolte, ἐνθ' ἄν.

πῦρ, τὸ ὕδωρ, τὴν γῆν. Κατόπιν ἀναπνέει βαθέως τρεῖς πνεῦμα ἀπὸ τῶν ἀκτίνων καὶ φαντάζεται ὅτι ἀνακουφίζεται καὶ ἀναβαίνει εἰς ὕψος, ὥστε τοῦ φαίνεται ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ δὲν ἀκούει πλέον καμίαν φωνὴν οὔτε ἀνθρώπου οὔτε ζῴου, οὐδὲ βλέπει τι τῶν ἐπὶ γῆς θνητῶν, ἀλλὰ τὰ πάντα ἀθάνατα. Βλέπει τότε τοὺς **πολεύοντας** θεοὺς ἀναβαίνοντας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ καταβαίνοντας διὰ δισκοειδοῦς ἀνοίγματος, οἱ δὲ θεοὶ ἀτενίζουσι πρὸς αὐτὸν βλοσυρῶς καὶ ὀρμῶσι κατ' αὐτοῦ. Αὐτὸς ἀμέσως θέτει τὸν δεξιὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα καὶ λέγει. **«Σιγή, σιγή, σιγή, σύμβολον θεοῦ ζῶντος ἀφθάρτου: Φύλαξόν με σιγή».** Ἐπειτα συρρίζει παρατεταμένως καὶ ἔπειτα **ποππύζει** καὶ τότε πλέον οἱ θεοὶ εὐμενῶς προσβλέπουν αὐτὸν καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν. Ἄφ' οὗ δὲ ἴδῃ τὸν ἄνω κόσμον καθαρὸν καὶ ἀδιατάρακτον ἀκούει κτύπον βροντῆς μεγάλης καὶ λέγει πάλιν. **«Σιγή, σιγή, σιγή. Ἐγὼ εἰμι σύμπανος ὑμῖν ἀστήρ καὶ ἐκ τοῦ βάθους ἀναλάμπων οξουξερθοῦθ».** Ἀμέσως τότε ὁ δίσκος ἀπλοῦται. Καὶ τότε συρρίζει δις καὶ ποππύζει καὶ βλέπει νὰ προσέρχωνται ἀπὸ τοῦ δίσκου ἀστέρες **πενταδακτυλῖαι**οι πλεῖστοι καὶ νὰ πληροῦσι τὸν αέρα. Αὐτὸς δὲ λέγει πάλιν **«Σιγή»** καὶ τότε πλέον ἀνοίγει ἔξ ὀλοκλήρου ὁ δίσκος καὶ βλέπει **«ἄπειρον κύκλωμα καὶ θύρας πυρίνας ἀποκεκλεισμένας».** Αὐτὸς δ' ἀμέσως καμνύων τοὺς ὀφθαλμοὺς λέγει. **«Ἐπάκουσόν μου, ἀκουσόν μου τοῦ δεῖνα Κύριε, ὁ συνδήσας πνεύματι τὰ πύρινα κλειθρα τοῦ οὐρανοῦ . . . ὅτι ἐπικαλοῦμαι ἔνεκα τῆς κατεπειγούσης καὶ πικρᾶς καὶ ἀπαραιτήτου ἀνάγκης τὰ μηδέπω χωρήσαντα εἰς θνητὴν φύσιν μηδὲ φρασθέντα ἐν διαρθρώσει ὑπὸ ἀνθρωπίνης γλώσσης ἢ θνητοῦ φθόγγου ἢ θνητῆς φωνῆς ἀθάνατα ζῶντα καὶ ἐντιμα δνόματα ἤεω οἠεω ιωω οἠ ηεω οἠεω ιωω οἠηε ωηε ωση ιη ηω οω οη ιεω οη κτλ».** Ταῦτα λέγει ἐπτάκις διὰ τοὺς ἐπτά ἀθανάτους θεοὺς τοῦ κόσμου, ἀκούεται δὲ τότε βροντὴ καὶ **«κλόνος τοῦ περιέχοντος»** καὶ αἰσθάνεται τὸν ἑαυτόν του ταρασσόμενον. (Ο) μάγος ἐπαναλαμβάνει πάλιν **«Σιγή»**.

Κατόπιν ἀνοίγει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ βλέπει τὰς θύρας ἀνεῳγίας καὶ τὸν κόσμον τῶν θεῶν, τὸν ἐντὸς τῶν θυρῶν, τὸ δὲ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἡδονῆς τοῦ θεάματος καὶ τῆς χαρᾶς *συντρέχει καὶ ἀναβαίνει*.

Τότε σταθεῖς ἀμέσως, ἀτενίζων εἰς ἑαυτὸν ἀναπνέει βαθέως πνεῦμα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἄφ' οὗ δὲ ἀποκατασταθῆ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, λέγει. «Πρόσελθε, Κύριε, ἀρχανδαρά φωταζα πυριφωταζα βυθιδι ετιμενμεροφοραθηνερηπροθριφοραθι». Καὶ τότε αἱ ἀκτίνες στρέφονται πρὸς αὐτὸν καὶ εὐρίσκειται ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν. Καὶ τότε βλέπει «θεὸν νεώτερον εὐειδῆ πυρινότριχα ἐν χιτῶνι λευκῷ καὶ χλαμύδι κοκκίῳ, ἔχοντα πύρινον στέφανον», καὶ ἀμέσως ἀσπάζεται αὐτὸν «τῷ πυρίνῳ ἀσπαστικῷ» ὡς ἔξῃς. «Κύριε, χαῖρε, μεγαλοδύναμε, μεγαλοκράτωρ βασιλεῦ, μέγιστε θεῶν, Ἦλιε ὁ κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, θεὸς θεῶν, ἰσχύει σου ἡ πνοιή, ἰσχύει σου ἡ δύναμις. Κύριε, ἐάν σοι δόξῃ, ἀγγελιόν με τῷ μεγίστῳ θεῷ, τῷ σὲ γεννήσαντι καὶ ποιήσαντι, ὅτι ἀνθρώπος ἐγὼ ὁ δεῖνα τῆς δεῖνα, γενόμενος ἐκ θνητῆς ὑστέρας τῆς δεῖνα καὶ λῶρος σπερματικοῦ καὶ σήμερον τούτου ὑπὸ σου μεταγεννηθέντος, ἐκ τοσοῦτων μυριάδων ἀπαθανατισθεις ἐν ταύτῃ τῇ ὥρᾳ κατὰ δόκησιν θεοῦ ὑπερβαλλόντως ἀγαθοῦ, προσκυνῆσαι σε ἀξιοῖ καὶ δέεται κατὰ δύναμιν ἀνθρωπίνην». Ἄφ' οὗ δὲ εἶπη ταῦτα, βλέπει τὸν θεὸν νὰ ἔρχεται εἰς τὸν πόλον περιπατῶν ὡς ἐν ὁδῷ.

Ὁ δὲ μάγος ἀτενίζων καὶ μύκωμα μακρὸν κερατοειδῶς, ὄλον ἀποδιδούς τὸ πνεῦμα, βασανίζων τὴν λαγόνᾳ, μινῶται καὶ καταφιλεῖ τὰ φυλακτήριά του καὶ λέγει εἰς τὸ δεξιόν. «Φύλαξόν με, προσυμηρι». Τότε βλέπει θύρας ἀνοιγομένας καὶ ἐρχομένας ἐκ τοῦ βάθους «ἐπὶ παρθένους ἐν βυσσίνοις, ἀσπίδων πρόσωπα ἐχούσας. Αὗται καλοῦνται οὐρανοῦ Τύχαι κρατοῦσαι χρυσέα βραβεῖα». Ταύτας ἰδὼν ἀσπάζεται οὕτως «Χαίρειτε αἱ ἐπὶ Τύχαι τοῦ οὐρανοῦ σεμναὶ καὶ ἀγαθαὶ παρθένοι, ἱεραὶ καὶ δημοδαιτοὶ τοῦ μινιμωροφορ, αἱ ἀγιώταται φυλάκισσαι τῶν τεσσάρων στυλίσκων· χαῖρε ἡ πρώτη χρεμυενθαγς,

χαῖρε ἡ δευτέρα μενεσχεης, χαῖρε ἡ τρίτη μεχραν, χαῖρε ἡ τετάρτη αραρμαχης, χαῖρε ἡ πέμπτη εχομμια, χαῖρε ἡ ἕκτη ιχνονδαης, χαῖρε ἡ ἑβδόμη ερουρομβρης.» Μετὰ ταύτας «προέρχονται καὶ ἕτεροι ἑπτὰ θεοὶ ταύρων μελανῶν πρόσωπα ἔχοντες ἐν περιζώμασιν λινοῖς κατέχοντες ἑπτὰ διαδήματα χρύσεια· οὗτοί εἰσιν οἱ καλούμενοι πολοκράτορες τοῦ οὐρανοῦ». Τούτους ἀσπάζεται ὁμοίως ἕκαστον μὲ τὸ ἰδικόν του ὄνομα «χαίρετε οἱ κνωδακοφύλακες, οἱ ἱεροὶ καὶ ἄλκιμοι νεανῖαι, οἱ στρέφοντες ὑπὸ ἐν κέλευσμα τὸν περιδίνητον τοῦ κύκλου ἄξονα τοῦ οὐρανοῦ καὶ βροντὰς καὶ ἀστραπὰς καὶ σεισμῶν καὶ κεραινῶν βολὰς ἀφιέντες εἰς δυσσεβῶν φῦλα, ἐμοὶ δὲ εὐσεβεῖ καὶ θεοσεβεῖ ὄντι ὑγίαν καὶ σώματος ὀλοκληρίαν, ἀκοῆς τε καὶ δράσεως εὐτονίαν, ἀταραξίαν ἐν ταῖς ἐνεσιτώσαις τῆς σήμερον ἡμέρας ἀγαθαῖς ὥραις, οἱ κύριοί μου καὶ μεγαλοκράτορες θεοί· χαῖρε ὁ πρῶτος αἰερενθι, χαῖρε ὁ δεύτερος μερχειμερος, χαῖρε ὁ τρίτος αχρηχιουρ, χαῖρε ὁ τέταρτος μεσαργιλτω, χαῖρε ὁ πέμπτος χιχρωαλιδω, χαῖρε ὁ ἕκτος ερμιχθαδωψ, χαῖρε ὁ ἑβδόμος εορασιχη». Ἀφοῦ δὲ αἱ ἑπτὰ παρθένοι, αἱ Τύχαι, καὶ οἱ ἑπτὰ ἄλκιμοι νεανῖαι, οἱ Πολοκράτορες, σταθῶσιν ἐν τάξει ἑκατέρωθεν, ὁ μάγος ἀτενίζει καὶ βλέπει «ἀστραπὰς καὶ φῶτα μαρμαίροντα καὶ σειομένην τὴν γῆν καὶ κατερχόμενον θεὸν ὑπερμεγέθη, φωτεινὴν ἔχοντα τὴν ὄψιν, νεώτερον, χρυσοκόμαν, ἐν χιτῶνι λευκῷ καὶ χρυσοῦ στεφάνῳ καὶ ἀναξυρῖσι, κατέχοντα τῇ δεξιᾷ χεὶρὶ μόνου ὄμον χρύσειον, ὅς ἐστιν ἄρκτος ἡ κινούσα καὶ ἀντιστρέφουσα τὸν οὐρανόν, κατὰ ὥραν ἀναπολεύουσα καὶ καταπολεύουσα.» Ἐπειτα βλέπει ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἀστραπὰς καὶ ἐκ τοῦ στόματος ἀστέρας ἐκπηδῶντας. Αὐτὸς δὲ μυκᾶται πάλιν μύκωμα μακρόν, καὶ βασανίζει τὴν γαστέρα, ἵνα συγκινήσῃ τὰς πέντε αἰσθήσεις καὶ καταφιλεῖ τὰ φυλακτήρια καὶ λέγει. «Μοκριμοφερμοφερριζεν μου τοῦ δεῖνα, μένε σὺν ἐμὲ ἐν τῇ ψυχῇ μου, μὴ με καταλείψης, ὅτι κελεύει σοὶ ἐνθοφερενθροπιωθ». Καὶ ἀτενίζει πρὸς τὸν θεὸν μακρόν μυκῶ-

μενος καὶ ἀσπάζεται οὕτως: «*Κύριε, χαῖρε, δέσποτα τοῦ ὕδατος, χαῖρε, κατάρχα γῆς, χαῖρε, δυνάστη πνεύματος. Κύριε, πάλιν γενόμενος ἀπογίγνομαι αὐξόμενος καὶ αὐξηθεὶς τελευτῶ, ἀπὸ γενέσεως ζωογόνου γενόμενος εἰς ἀπογενεσίαν ἀναλυθεὶς πορεύομαι, ὡς σὺ ἔκτισας, ὡς σὺ ἐνομοθέτησας καὶ ἐποίησας μυστήριον*».

Τὸ μακρὸν τοῦτο μαγικὸν κείμενον, τὸ ὁποῖον παρήθηκα σχεδὸν ὀλόκληρον διὰ νὰ λάβωσιν οἱ Ἕλληνες ἀναγνώσται ἰδέαν τινα τῆς τοιαύτης μαγικῆς φιλολογίας, κατὰ τὴν ἀνάλυσιν τοῦ Dieterich ἀντιπροσωπεύει τὰς ἐπικρατούσας τότε ἀστρολογικοθηρησκευτικὰς ἰδέας εἰς τὸν ἑλληνικὸν ἢ μᾶλλον ἀκριβέστερον εἰς τὸν ἑλληνοαιγυπτιακὸν κόσμον, τὰς ἀναμείκτους ἐκ δοξασιῶν ἀστρολογικῶν καὶ αἰγυπτιακῶν καὶ φιλοσοφικῶν θεωριῶν ἰδίως στωϊκῶν. Κατὰ τὰς ἰδέας ταύτας μετὰ τὴν γῆν εὐθύς πρὸς τὰ ἄνω ἔρχεται ἡ σφαιρα τῶν τεσσάρων στοιχείων, ἐξ ὧν συνίστανται τὰ αἰσθητὰ ὄντα, μετ' αὐτὴν αἱ ἑπτὰ οὐράνιοι σφαιραὶ τῶν πλανητῶν καὶ μετ' αὐτάς ἡ ὀγδόη σφαιρα τῶν ἀπλανῶν, ὁ πόλος τῆς ὁποίας, ὅστις εἶναι ὁ βόρειος τοῦ οὐρανοῦ πόλος, ἀποτελεῖ τὸ ἀνώτατον σημεῖον, ὀπόθεν ἡ εἴσοδος εἰς τὸν τόπον τοῦ φωτός, ὅπου διαμένει ἡ θεότης. Περὶ τὸν πόλον τοῦτον ἴστανται κατὰ τὸ μαγικὸν κείμενον αἱ ἑπτὰ ἀσπιδοπρόσωποι παρθένοι, αἱ Τύχαι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ οἱ ἑπτὰ ταυροπρόσωποι ἰσχυροὶ νεανίαί, οἱ Πολοκράτορες αὐτοῦ. Ὁ Dieterich στηριζόμενος εἰς ὑποδείξεις τοῦ Boll ὀρθῶς ἐρμηνεύει ὅτι αἱ μὲν ἑπτὰ Τύχαι εἶναι οἱ ἑπτὰ ἀστέρες τῆς Μεγάλης Ἄρκτου, οἱ δ' ἑπτὰ Πολοκράτορες οἱ ἑπτὰ τῆς Μικρᾶς. Σχετίζει δὲ τὰς ἑπτὰ ταύτας Τύχας πρὸς τὰς ὀφιομόρφους αἰγυπτίας θεότητας τῆς Τύχης Hathor.

Ἐν τούτοις ἡ σχέση τῶν Ἄρκτων καὶ ἰδίως τῆς Μεγάλης Ἄρκτου πρὸς τὸν πόλον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι τι νέον. Ἡ παρατήρησις τοῦ σχήματος καὶ τῆς κινήσεως αὐτῆς εἶναι παναρχαία. Ἡδὴ ὁ Ὅμηρος ᾄδει

*Ἄρκτον θ', ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπικλήσιν καλέουσιν,
ἣ τ' αὐτοῦ στρέφεται, καὶ τ' Ὠρίωνα δοκεῖνι,
οἷη τ' ἄμμορός ἐστι λοστρῶν Ὠκεανοῖο.*

Βραδύτερον ὁ Ἡράκλειτος ἀποκαλεῖ τὰς Ἄρκτους «*ἀθανάτου Μνήμης σημεῖω*», κατέναντι δὲ τῆς Μεγάλης θέτει τὸ ὄρος τοῦ αἰθέρου Διός. «*Ἦυς καὶ ἐσπέρας τέρατα ἢ ἄρκτος καὶ ἀντίον τῆς ἄρκτου οὗρος αἰθέρου Διός*».

Εἰς τὸν αὐτὸν τόπον τοποθετεῖ τὴν εἴσοδον τοῦ οὐρανοῦ, τὴν φυλασσομένην ὑπὸ τῆς Δίκης, καὶ ὁ Παρμενίδης εἰς τὸ οὐράνιον αὐτοῦ ταξείδιον.

*ἔνθα πύλαι Νυκτός τε καὶ Ἥματός εἰσι κελύθων
καὶ σφας ὑπέρθυρον ἀμφὶς ἔχει καὶ λάινος οὐδός.
αὐταὶ δ' αἰθέριαι πλῆνται μέγαλοισι θυρέτοις·
τῶν δὲ Δίκη πολύποιος ἔχει κληΐδας ἀμοιβούς.*

Εἶναι δὲ προφανῶς ὁ τόπος οὗτος, ὅπου μίγνυται ἡ ἀνατολή πρὸς τὴν δύσιν, ὁ πόλος ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἀστρονόμου Ἄρατου, ὅστις περὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ δράκοντος ὀμίλων, τοῦ περιβάλλοντος τὰς ἄρκτους, λέγει·

*κείνη πον κεφαλῇ τῇ γίσσειται, ἤχι περ ἄκρα
μύγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλησιν.*

Καὶ ὁ Κριτίας δ' εἰς τὸν Πειρίθουον τὰς Ἄρκτους φύλακας τοῦ πόλου ἀποκαλεῖ εἰς τοὺς ἐξῆς ὑπερόχους στίχους·

*Ἀκάμας τε χρόνος περὶ τ' ἀενάφ
ρεύματι πλήρης φοιτᾷ τίκτων
αὐτὸς ἑαυτὸν, δίδυμοι τ' Ἄρκτοι
ταῖς ἠκυπλάνοις πτερυγῶν ριπαῖς
τὸν Ἀιτάντιον τηροῦσι πόλον.*

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν εἰς τὸν ἑλληνικὸν κόσμον εἴσοδον τῆς χαλδαϊκῆς ἀστρολογίας κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινούς χρόνους ἐξακολουθεῖ ἡ Ἄρκτος νὰ ἔχη ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τοὺς ἀστρολόγους καὶ τοὺς μάγους καὶ τὰ ἀστρολογικοφιλοσοφικὰ θρησκευματα τῶν χρόνων τούτων. Εἰς τὸν αὐτὸν μαγικὸν πάπυρον, ὅπου ἡ ἀνωτέρω περιγραφεῖσα ἄνοδος τοῦ μάγου εἰς τὸν οὐρανόν, δύο ὑπάρχουσιν ἐπικλήσεις πρὸς τὴν ἄρκτον, ἐξ ὧν παραθέτομεν τὴν ἀκόλουθον.

*Ἔμοι σχολασάτω ὁ τῆς ἄρκτου τόπος καὶ Κύριος.
Ἄρκτη, θεὰ μεγίστη, ἄρχουσα τοῦ οὐρανοῦ, βασιλεύουσα πόλου, ἀστέρων ὑπεριάτη, καλλιφεγγῆς θεά,
στοιχεῖον ἀφθαρτον, σύστημα τοῦ παντός, πανφεγγῆς*

ἁρμονία τῶν ὄλων, αἰηίου, ἢ (ἐπὶ τοῦ) πλινθίου, ἢ ἐπὶ τοῦ πόλου ἐφεσιῶσα, ἣν ὁ κύριος Θεὸς ἔταξε κραταιᾷ χειρὶ στρέφειν τὸν ἱερὸν πόλον.

Τὸ δὲ ποιικιλώνυμον θεῖον, εἴτε Νοῦς καλεῖται εἴτε Ἴσις εἴτε Ἰαὼ εἴτε Ἰανὸς εἴτε ὁτιδήποτε ἄλλο, καὶ εἰς τὰ θρησκευόμενα ταῦτα τοποθετεῖται πάντοτε εἰς τὸν πόλον, ἐκεῖθεν

Εἰκὼν 1.—Ὁ αἰωνοπολοῦράτωρ Θεός.

δ' ἔδωκε τὴν κίνησιν εἰς τὰ ἄλογα, τὰ κατώτερα τοῦ κόσμου τούτου στοιχεῖα, καὶ τὰ ὄντα τῆς σφαίρας τῆς εἰμαρμένης.

Ὁ δὲ δημιουργὸς Νοῦς σὺν τῷ λόγῳ, λέγει ὁ Ποιμάνδρης, ὁ περιστοχῶν τοὺς κύκλους καὶ δινῶν ροῖζῳ, ἔστρεψε τὰ ἑαυτοῦ δημιουργήματα καὶ εἴλασε στρέφασθαι ἀπ' ἀρχῆς ἀορίστου εἰς ἀπέραντον τέλος' ἀρχεται

γὰρ οὗ λήγει ἡ τούτων περιφορά». ¹ Ἐνεργεῖ δὲ τὴν κίνησιν ταύτην τὸ θεῖον διὰ τῶν Ἄρκτων, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἀνωτέρω παρατεθείσης ἐπικλήσεως καὶ τῆς παρὰ Ἰωάννη τῷ Λυδῷ (IV, 2) πληροφορίας, καθ' ἣν ὁ Ἰανὸς ὑπὸ τῶν ἱεροφαντῶν δύναμις τις ἐθεωρεῖτο «ἐφ' ἑκατέρας ἄρκτου τεταγμένος». ² Πιθανώτατα δὲ τὰς Ἄρκτους ἐννοεῖ οὐρανίας στροφάλιγγας καὶ τὸ ἀκόλουθον ἀπόσπασμα ὄρφικου ὕμνου.

*Κέκλυθι τηλεπόρου δίνης ἑλικανγέα κύκλον
οὐρανίαις στροφάλιγξι περιδρομον αἰὲν ἐλίσσων,
ἀγλαὲ Ζεῦ Διόνσσε, πάτερ πόνοιο, πάτερ αἴης.*

Εἰς τὴν θέσιν ταύτην, δηλονότι τοῦ πόλου, φαίνεται, εἰκονίζον τὸν θεὸν καὶ εἰς τὰς ἀστρολογικὰς ἢ ἀστρολογικοθησκευτικὰς σφαίρας, ὧν μία ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ ἐπιγραφικὸν Μουσεῖον, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ παρατεθεῖσα εἰκὼν, ληφθεῖσα ἐκ τῆς μελέτης περὶ τῆς σφαίρας ταύτης τοῦ Delatte. Καὶ εἰς ἀστρολογικὸν δὲ βραχιόνιον ρωμαϊκῶν χρόνων ὑπεράνω πάντων τῶν πλανητῶν εἰκονίζεται ἡ Τύχη, ἡ Εἰμαρμένη, ἡ κυβερνώσα ἐκ τοῦ πόλου τὸν κόσμον τοῦτον κατὰ νόμους ἀναλωιότους. ³

Ἐκεῖ δ' εἰς τὸν πόλον τοῦ οὐρανοῦ τῶν ἀπλανῶν, τῆς *ὀγδοάδος*, τὸν ὁποῖον «ἀμφὶς ἔχουσιν» αἱ Ἄρκτοι, τὴν εἰσοδὸν ταύτην τοῦ τόπου τοῦ φωτός, ὁπόθεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον κατήλθε καὶ συνέμειξε τῇ ὕλῃ ἢ καθαρὰ ψυχὴ τοῦ

Εἰκ. 2.—Ἀστρολογικὸν βραχιόνιον.

¹ Reitzenstein, Poimandres σ. 380.

² Reitzenstein, ἐνθ. ἀν. σ. 288.

³ Ἡ εἰκ. ἐκ τοῦ Boll-Bezdol, Sternglaube u. Sterndeutung.

ἀνθρώπου, ἐκεῖ ἀνέρχεται καὶ πάλιν αὐτὴ μετὰ τὸν θάνατον, καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν δεσμῶν τῆς ὕλης, ἀπ' οὗ πρῶτον εἰς τὰς χαμηλοτέρας τῶν πλανητῶν σφαίρας, τὰς ζῶνας ταύτας τῆς μεγάλης σφαίρας τῆς ἁρμονίας ἢ εἰμαρμένης, καταλίπη ὅσας παρ' αὐτῶν ἰδιότητος παρέλαβε κατερχομένη, καὶ ἐκεῖ τὸ *ἀγαθὸν τέλος* εὐρίσκει, τὴν ἀποθέωσιν.¹

*
* *

Αἱ ἄστρολογικοφιλοσοφικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ αὐταὶ δοξασίαι, αἱ ὅποια κατὰ τοὺς πρώτους μ. Χ. αἰῶνας, νόθητηθεῖσαι κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ὑπὸ τῆς θρησκείας τοῦ Μίθρα, ἔσχον τεραστίαν διάδοσιν εἰς ὅλον τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος, εἰσεχώρησαν ἔνωρις καὶ εἰς τὸν Χριστιανισμόν, συγκραθεῖσαι μετ' αὐτοῦ εἰς διάφορα γνωστικὰ συστήματα.

Καὶ εἰς τὴν Γνωσιν ὁ πόλος ἀποτελεῖ τὸ ἀνώτατον σημεῖον τοῦ ὀγδοῦ οὐρανοῦ, τῆς θείας *ὀγδοάδος*, ὅπου ἡ πύλη τοῦ πέραν τῆς ὀγδοάδος *πληρώματος*, τοῦ τόπου τούτου τῆς Θεότητος καὶ τοῦ ἀνεκλαλήτου φωτός. Τὴν πύλην φυλάσσει ἡ Σοφία, ὡς παρὰ Παρμενίδην ἡ Δίκη, ἡ ὅποια κατὰ τὰ διάφορα γνωστικὰ συστήματα φέρει καὶ διάφορα ὀνόματα. Αὕτη βαπτίζει καὶ χρίζει καὶ σφραγίζει καὶ ἀναγεννᾷ τὰς καθαρὰς ψυχὰς καὶ εἰσπέμπει ταύτας εἰς τὸν *θησαυρὸν τοῦ φωτός*. Εἰς τὸ γνωστὸν γνωστικὸν βιβλίον *Πίστις - Σοφία* παρὰ τὴν *Κόρην* ταύτην τοῦ *φωτός*, ὅπως ἐδῶ καλεῖται, ἴστανται αἱ *Ἐπιὰ Κόραι τοῦ φωτός*, αἵτινες πρῶται παραλαμβάνουσι τὰς ψυχὰς καὶ βαπτίζουσι καὶ χρίζουσι καὶ σφραγίζουσι καὶ κατοπιν παραδίδουσι εἰς τὴν *Κόρην*. Τὸ ἐπίσης γνωστικὸν βιβλίον *Jeú* παραθέτει καὶ τὴν σφραγίδά των, τὴν ὅποιαν βλέπει ὁ ἀναγνώστης παραπλεύρως. [v]

Εἰς δὲ τὰς πράξεις τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ, αἵτινες ἐπίσης ἀνήκουν εἰς τὸν κύκλον τῶν γνωστικῶν ἔργων, εἰς τὸν ὕμνον τοῦ ἀποστόλου πρὸς τὴν Κόρην ἐπίσης ἀναφέ-

¹ Reitzenstein, ἐνθ' ἀν. σ. 336.

ρονται περί αὐτὴν ἑπτὰ παράνυμφοι κόραι καὶ ἑπτὰ νυμφίοι. «Περιστοιχισμένην δὲ αὐτὴν ἔχουσιν οἱ ταύτης νυμφίοι, ὧν ὁ ἀριθμὸς ἑβδομὸς ἐστίν, οὗς αὐτὴ ἐξελέξατο· αἱ δὲ ταύτης παράνυμφοὶ εἰσὶν ἑπτὰ, αἱ ἔμπροσθεν αὐτῆς χορεύουσιν».

Δὲν ὑπάρχει, μὲν φαίνεται, οὐδεμία ἀμφιβολία, ὡς ἄλλως παρετήρησεν ἤδη ὁ Dieterich, ὅτι αἱ κόραι αὗται τοῦ φωτός, αἱ περὶ τὴν νύμφην χορεύουσαι, εἶναι αἱ ἑπτὰ Τύχαι τοῦ μηδραϊκοῦ ἀπαθαναιτισμοῦ, οἱ ἑπτὰ ἀστέρες τῆς Ἱερᾶς Μεγάλης Ἄρκτου, ὁ ἑφταπάρθενος χορὸς τῶν ἀριθμητικῶν ἀσμάτων, τῶν ὁποίων καὶ ἐντεῦθεν βεβαιοῦται ἡ γνωστικὴ ἀρχή. Ὅτι δ' ὡς χορεύουσαι παρίστανται δὲν πρέπει νὰ φανῇ παράδοξον, διότι καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα εἰς τὴν ποίησιν συνήθης εἶναι ἡ εἰκονικὴ ἀντίληψις τῆς περὶ τὸν πόλον περιφορᾶς τῶν ἀστρων ὡς χοροῦ, οἱ δὲ ἀστέρες τῆς οὐρᾶς τῆς Μικρᾶς Ἄρκτου παρὰ τοῖς ἀστρονόμοις τῶν τότε χρόνων ἀκριβῶς ἔνεκα τῆς περιφορᾶς ταύτης καλοῦνται *χορευταί*.

Σ. Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

